

1. Врегулювання питання можливості подачі позовів з альтернативними позовними вимогами

Постановка проблеми:

Діючі редакції кодексів прямо не передбачають можливості подання позовів з альтернативними позовними вимогами. Крім того, в судовій практиці існує достатньо усталений, хоча і хибний, погляд, що альтернативні позовні вимоги не можуть бути заявлені в принципі не можуть бути предметом судового розгляду.

Враховуючи, що останнім часом набула поширення практика відмови в задоволенні позовів з підстав обрання позивачем неналежного способу правового захисту, не можна вважати такою, що відповідає вимогам статті 55 Конституції України та статті 13 Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод ситуацію, коли позивача ще до початку судового розгляду спочатку змушують обрати лише один спосіб правового захисту, а потім відмовляють у його задоволенні, бо позивач обрав неналежний, на думку суду, спосіб правового захисту.

Як зазначає суддя Великої Палати Верховного Суду К.М. Пільков, «*[В]ітчизняний цивільний, господарський і, можливо, адміністративний процеси можуть перейняти процесуальну практику інших країн, зокрема з традиції загального права, у яких таке заявлення альтернативних позовів можливе. Позивач повинен мати можливість вимагати усунення загрози порушення, у випадку ж якщо порушення відбулось – поновлення права, а якщо поновлення права виявиться неможливим – компенсації. Висування цих вимог як умовно-альтернативних не призводить до того, що суд повинен досліджувати цілком відмінні підстави позову. Навпаки, це має наслідком процесуальну економію і ефективний захист права, адже суду належить встановити актуальний стан порушення права. Для суду ці вимоги не є альтернативними у тому значенні, що у суду немає повної дискреції у виборі серед них. Скоріше вони є умовно-альтернативними, оскільки вибір одного з них буде зумовлений станом порушення права та висновком суду про найбільш ефективний та пропорційний спосіб захисту.*» [Пільков К.М., «[Доктрина поглинання, альтернативного та кумулятивного позовів: застосування у судочинстві України](#)»,]

Відповідно доцільним та давно назрілим є питання про належне правове врегулювання подачі альтернативних позовних вимог.

Пропозиція законодавчих змін:

Передбачити в процесуальних кодексах, що позивач вправі заявити альтернативні позовні вимоги в одній позовній заяві та врегулювати всі процесуальні аспекти подачі такого позову.

Господарський процесуальний кодекс України

Поточна редакція	Пропоновані зміни
Стаття 5. Способи судового захисту Положення відсутні	Стаття 5. Способи судового захисту 7. Особа, що звертається до господарського суду з позовом, вправі заявити одночасно різні позовні

	<p>вимоги з альтернативними способами захисту порушеного права, якщо на її думку, на момент звернення з позовом існує рівна ймовірність існування різних фактичних обставин справи, можлива різна юридична кваліфікація фактичних обставин справи, спірних правовідносин, порушеного права чи охоронюваного законом інтересу тощо.</p> <p>8. Особа, що звертається до господарського суду з позовом, також вправі уповноважити господарський суд самостійно визначити будь-який інший спосіб захисту її порушеного права, що не суперечить закону чи договору, ніж зазначений у позовній заяві, якщо, на думку господарського суду, обраний стороною спосіб захисту її права не є належним та (або) ефективним. Позовна вимога про уповноваження господарського суду самостійно визначити спосіб захисту порушеного права не може бути єдиною позовною вимогою.</p> <p>9. Господарський суд при ухваленні рішення обирає той спосіб (способи) захисту порушеного права з-поміж заявлених як альтернативні особою, що звертається до господарського суду, та (або) самостійно (якщо його на це уповноважила сторона) визначає такий спосіб захисту права, що відповідає встановленому в ході судового розгляду порушенню права і дозволяє його захистити у найефективніший спосіб.</p>
<p>Стаття 162. Позовна заява:</p> <p>3. Позовна заява повинна містити:</p> <p>4) зміст позовних вимог: спосіб (способи) захисту прав або інтересів, передбачений законом чи договором, або інший спосіб (способи) захисту прав та інтересів, який не суперечить закону і який позивач просить суд визначити у рішенні; якщо позов подано до кількох відповідачів - зміст позовних вимог щодо кожного з них;</p>	<p>Стаття 162. Позовна заява:</p> <p>3. Позовна заява повинна містити:</p> <p>4) зміст позовних вимог: спосіб (способи, у тому числі альтернативні) захисту прав або інтересів, передбачений законом чи договором, або інший спосіб (способи) захисту прав та інтересів, який не суперечить закону і який позивач просить суд визначити у рішенні; якщо позов подано до кількох відповідачів - зміст позовних вимог (у тому числі альтернативних) щодо кожного з них;</p>

<p>Стаття 163. Ціна позову</p> <p>Положення відсутнє.</p>	<p>Стаття 163. Ціна позову</p> <p>4. У разі звернення до суду з позовом з водночас заявленими альтернативними способами захисту, ціна позову визначається за вартістю найбільшої майнової вимоги з альтернативно заявлених, а в разі якщо альтернативно заявлені лише немайнові вимоги – вартістю однієї немайнової вимоги.</p>
<p>Стаття 173. Об'єднання і роз'єднання позовів</p> <p>1. В одній позовній заяві може бути об'єднано декілька вимог, пов'язаних між собою підставою виникнення або поданими доказами, основні та похідні позовні вимоги.</p>	<p>Стаття 173. Об'єднання і роз'єднання позовів</p> <p>1. В одній позовній заяві може бути об'єднано декілька вимог (у тому числі альтернативних), пов'язаних між собою підставою виникнення або поданими доказами, основні та похідні позовні вимоги.</p>

Цивільний процесуальний кодекс

Поточна редакція	Пропоновані зміни
<p>Стаття 5. Способи судового захисту</p> <p>Положення відсутнє</p>	<p>Стаття 5. Способи судового захисту</p> <p>7. Особа, що звертається до суду з позовом, вправі заявити одночасно різні позовні вимоги з альтернативними способами захисту порушеного права, якщо на її думку, на момент звернення з позовом існує рівна ймовірність існування різних фактичних обставин справи, можлива різна юридична кваліфікація фактичних обставин справи, спірних правовідносин, порушеного права чи охоронюваного законом інтересу тощо.</p> <p>8. Особа, що звертається до суду з позовом, також вправі уповноважити суд самостійно визначити будь-який інший спосіб захисту її порушеного права, що не суперечить закону чи договору, ніж зазначений у позовній заяві, якщо, на думку суду, обраний стороною спосіб захисту її права не є належним та (або) ефективним. Позовна вимога про уповноваження суду самостійно визначити спосіб захисту порушеного права не може бути єдиною позовною вимогою.</p>

	<p>9. Суд при ухваленні рішення обирає той спосіб (способи) захисту порушеного права з-поміж заявлених як альтернативні особою, що звертається до суду, та (або) самостійно (якщо його на це уповноважила сторона) визначає такий спосіб захисту права, що відповідають встановленому в ході судового розгляду порушенню права і дозволяють його захистити у найефективніший спосіб.</p>
<p>Стаття 175. Позовна заява</p> <p>3. Позовна заява повинна містити:</p> <p>4) зміст позовних вимог: спосіб (способи) захисту прав або інтересів, передбачений законом чи договором, або інший спосіб (способи) захисту прав та інтересів, який не суперечить закону і який позивач просить суд визначити у рішенні; якщо позов подано до кількох відповідачів - зміст позовних вимог щодо кожного з них;</p>	<p>Стаття 175. Позовна заява</p> <p>3. Позовна заява повинна містити:</p> <p>4) зміст позовних вимог: спосіб (способи, у тому числі альтернативні) захисту прав або інтересів, передбачений законом чи договором, або інший спосіб (способи) захисту прав та інтересів, який не суперечить закону і який позивач просить суд визначити у рішенні; якщо позов подано до кількох відповідачів - зміст позовних вимог (у тому числі альтернативних) щодо кожного з них;</p>
<p>Стаття 176. Ціна позову</p> <p>Положення відсутнє.</p>	<p>Стаття 176. Ціна позову</p> <p>4. У разі звернення до суду з позовом з водночас заявленими альтернативними способами захисту, ціна позову визначається за вартістю найбільшої майнової вимоги з альтернативно заявлених, а в разі якщо альтернативно заявлені лише немайнові вимоги – вартістю однієї немайнової вимоги.</p>
<p>Стаття 188. Об'єднання і роз'єднання позовів</p> <p>1. В одній позовній заяві може бути об'єднано декілька вимог, пов'язаних між собою підставою виникнення або поданими доказами, основні та похідні позовні вимоги.</p>	<p>Стаття 188. Об'єднання і роз'єднання позовів</p> <p>1. В одній позовній заяві може бути об'єднано декілька вимог (у тому числі альтернативних), пов'язаних між собою підставою виникнення або поданими доказами, основні та похідні позовні вимоги.</p>

2. Уніфікація положень у кодексах з метою усунення розбіжностей у вимогах до заяви та виклику свідка

Постановка проблеми:

ГПК та ЦПК по-різному регулюють питання залучення свідків. Так, якщо стаття 91 ЦПК не обмежує жодним чином можливість виклику свідка за заявою учасника справи, то стаття 89 ГПК передбачає можливість виклику лише, якщо обставини, викладені свідком у заяві, суперечать іншим доказам або викликають у суду сумнів щодо їх змісту, достовірності чи повноти.

Крім того, ЦПК і ГПК мають невиправдано різне регулювання показань з чужих слів. Стаття 90(2) ЦПК передбачає, що якщо показання свідка ґрунтуються на повідомленнях інших осіб, то ці особи повинні бути також допитані. У той же час, відповідно до статті 87(4) ГПК показання свідка, що ґрунтуються на повідомленнях інших осіб, не беруться судом до уваги взагалі.

Такі обмеження ставлять учасників господарського процесу в завідомо невідгідне становище, оскільки вони не можуть викликати та допитати в судовому засіданні свідків, які не хочуть свідчити добровільно через конфлікт інтересів, небажання бути втягненими до судового процесу тощо.

Пропозиція законодавчих змін:

Господарський процесуальний кодекс України:

Поточна редакція	Пропоновані зміни
<p>Стаття 87. Показання свідка</p> <p>1. Показання свідка – це повідомлення про відомі йому обставини, які мають значення для справи. Не є доказом показання свідка, який не може назвати джерела своєї обізнаності щодо певної обставини, або які ґрунтуються на повідомленнях інших осіб.</p> <p>4. Показання свідка, що ґрунтуються на повідомленнях інших осіб, не беруться судом до уваги.</p>	<p>Стаття 87. Показання свідка</p> <p>1. Показання свідка – це повідомлення про відомі йому обставини, які мають значення для справи. Не є доказом показання свідка, який не може назвати джерела своєї обізнаності щодо певної обставини, ~~або які ґрунтуються на повідомленнях інших осіб.~~</p> <p>4. ~~Показання свідка, що ґрунтуються на повідомленнях інших осіб, не беруться судом до уваги.~~ Якщо показання свідка ґрунтуються на повідомленнях інших осіб, то ці особи повинні бути також допитані. За відсутності можливості допитати особу, яка надала первинне повідомлення, показання з чужих слів не може бути допустимим доказом факту чи обставин, на доведення яких вони надані, якщо показання не підтверджується іншими доказами, визнаними допустимими згідно з правилами цього Кодексу.</p> <p>5. У разі неявки без поважних причин або без повідомлення причин свідка, що не подав заяву свідка, що викликаний за клопотанням одного з учасників справи, суд, і якщо на учасника справи був покладений обов'язок забезпечити його</p>

	<p>явку, залежно від того, на чию користь мав би свідчити такий свідок, може визнати обставину, для з'ясування якої викликався свідок, або відмовити у її визнанні.</p>
<p>Стаття 88. Заява свідка</p> <p>1. Показання свідка викладаються ним письмово у заяві свідка.</p> <p>2. У заяві свідка зазначаються ім'я (прізвище, ім'я та по батькові), місце проживання (перебування) та місце роботи свідка, поштовий індекс, реєстраційний номер облікової картки платника податків свідка за його наявності або номер і серія паспорта, номери засобів зв'язку та адреси електронної пошти (за наявності), обставини, про які відомо свідку, джерела обізнаності свідка щодо цих обставин, а також підтвердження свідка про обізнаність із змістом закону щодо кримінальної відповідальності за надання неправдивих показань та про готовність з'явитися до суду за його викликом для підтвердження своїх свідчень.</p> <p>3. Підпис свідка на заяві посвідчується нотаріусом. Не вимагається нотаріальне посвідчення підпису сторін, третіх осіб, їх представників, які дали згоду на допит їх як свідків.</p> <p>4. Заява свідка має бути подана до суду у строк, встановлений для подання доказів.</p>	<p>Стаття 88. Заява свідка</p> <p>1. Показання свідка ~~викладаються~~ можуть бути викладені ним письмово у заяві свідка.</p> <p>2. У заяві свідка зазначаються ім'я (прізвище, ім'я та по батькові), місце проживання (перебування) та місце роботи свідка, поштовий індекс, реєстраційний номер облікової картки платника податків свідка за його наявності або номер і серія паспорта, номери засобів зв'язку та адреси електронної пошти (за наявності), обставини, про які відомо свідку, джерела обізнаності свідка щодо цих обставин, а також підтвердження свідка про обізнаність із змістом закону щодо кримінальної відповідальності за надання неправдивих показань та про готовність з'явитися до суду за його викликом для підтвердження своїх свідчень. До заяви свідка може бути додані копії наявних у свідка документів, що підтверджують обставини, викладені в його заяві. Ці документи вважаються частиною заяви свідка і свідок несе відповідальність за їх справжність та правдивість. Додаткове засвідчення вірності копій таких документів не вимагається.</p> <p>3. Підпис свідка на заяві посвідчується нотаріусом. Не вимагається нотаріальне посвідчення підпису сторін, третіх осіб, їх представників, які дали згоду на допит їх як свідків.</p> <p>4. Заява свідка має бути подана до суду у строк, встановлений для подання доказів. У випадку виклику свідка за ініціативою суду заява свідка може бути подана в інший розумний строк, встановлений судом.</p>
<p>Стаття 89. Виклик свідка</p> <p>1. Свідок викликається судом для допиту за ініціативою суду або за клопотанням учасника справи у разі, якщо обставини, викладені свідком у заяві, суперечать іншим</p>	<p>Стаття 89. Виклик свідка</p> <p>1. Свідок викликається судом для допиту ~~за ініціативою суду або~~ за клопотанням учасника справи у разі, якщо ~~обставини,~~ викладені свідком у заяві, суперечать іншим доказам або викликають у суду сумнів щодо</p>

<p>доказам або викликають у суду сумнів щодо їх змісту, достовірності чи повноти.</p> <p>2. Суд має право зобов'язати учасника справи, який подав заяву свідка, забезпечити явку свідка до суду або його участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції. Якщо свідок без поважних причин не з'явився в судове засідання або не взяв участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції, суд не бере до уваги його показання.</p> <p>3. В ухвалі про виклик свідка суд попереджає свідка про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиві показання.</p>	<p>їх змісту, достовірності чи повноти незалежно від подання ним заяви свідка. Свідок викликається судом за ініціативою суду у разі, якщо обставини, викладені свідком у заяві, суперечать іншим доказам або викликають у суду сумнів щодо їх змісту, достовірності чи повноти або якщо допит свідка, на думку суду, сприятиме досягненню завдань господарського судочинства, не порушуючи при цьому основні засади господарського судочинства.</p> <p>2. Клопотання про виклик свідка, що не подав заяву свідка, має бути подане до або під час підготовчого судового засідання, а якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження, - до початку першого судового засідання у справі. У клопотанні про виклик свідка, що не подав заяву свідка, зазначаються його ім'я, місце проживання (перебування) або місце роботи, обставини, які він може підтвердити.</p> <p>3. Суд має право зобов'язати учасника справи, який подав заяву свідка або, якщо свідок не подав заяву, який перебуває чи за відомими суду обставинами справи мав би перебувати зі свідком у трудових, службових, договірних відносинах тощо, забезпечити явку свідка до суду або його участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції. Якщо свідок без поважних причин не з'явився в судове засідання або не взяв участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції, суд не бере до уваги його показання або, залежно від того, на чию користь мав би свідчити свідок, суд може визнати обставину, для з'ясування якої викликався свідок, або відмовити у її визнанні.</p> <p>4. В ухвалі, якою суд вирішує питання про виклик свідка, суд попереджає свідка про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве показання чи відмову від давання показань на вимогу суду.</p>
--	---

Цивільний процесуальний кодекс

Поточна редакція	Пропоновані зміни
------------------	-------------------

<p>Стаття 90. Показання свідка</p> <p>1. Показання свідка - це повідомлення про відомі йому обставини, які мають значення для справи. Не є доказом показання свідка, який не може назвати джерела своєї обізнаності щодо певної обставини.</p> <p>2. Якщо показання свідка ґрунтуються на повідомленнях інших осіб, то ці особи повинні бути також допитані. За відсутності можливості допитати особу, яка надала первинне повідомлення, показання з чужих слів не може бути допустимим доказом факту чи обставин, на доведення яких вони надані, якщо показання не підтверджується іншими доказами, визнаними допустимими згідно з правилами цього Кодексу.</p>	<p>Стаття 90. Показання свідка</p> <p>1. Показання свідка - це повідомлення про відомі йому обставини, які мають значення для справи. Не є доказом показання свідка, який не може назвати джерела своєї обізнаності щодо певної обставини.</p> <p>2. Якщо показання свідка ґрунтуються на повідомленнях інших осіб, то ці особи повинні бути також допитані. За відсутності можливості допитати особу, яка надала первинне повідомлення, показання з чужих слів не може бути допустимим доказом факту чи обставин, на доведення яких вони надані, якщо показання не підтверджується іншими доказами, визнаними допустимими згідно з правилами цього Кодексу.</p> <p>3. У разі неявки без поважних причин або без повідомлення причин свідка, що не подав заяву свідка, що викликаний за клопотанням одного з учасників справи, суд, залежно від того, на чію користь мав би свідчити такий свідок, може визнати обставину, для з'ясування якої викликався свідок, або відмовити у її визнанні.</p>
<p>Положення відсутнє.</p>	<p>Стаття 90¹. Заява свідка</p> <p>1. Показання свідка можуть бути викладені ним письмово у заяві свідка.</p> <p>2. У заяві свідка зазначаються ім'я (прізвище, ім'я та по батькові), місце проживання (перебування) та місце роботи свідка, поштовий індекс, реєстраційний номер облікової картки платника податків свідка за його наявності або номер і серія паспорта, номери засобів зв'язку та адреси електронної пошти (за наявності), обставини, про які відомо свідку, джерела обізнаності свідка щодо цих обставин, а також підтвердження свідка про обізнаність із змістом закону щодо кримінальної відповідальності за надання неправдивих показань та про готовність з'явитися до суду за його викликом для підтвердження своїх свідчень. До заяви свідка може бути додані копії наявних у свідка документів, що підтверджують обставини, викладені в його заяві. Ці документи вважаються частиною заяви</p>

	<p>свідка і свідок несе відповідальність за їх справжність та правдивість. Додаткове засвідчення вірності копій таких документів не вимагається.</p> <p>3. Підпис свідка на заяві посвідчується нотаріусом. Не вимагається нотаріальне посвідчення підпису сторін, третіх осіб, їх представників, які дали згоду на допит їх як свідків.</p> <p>4. Заява свідка має бути подана до суду у строк, встановлений для подання доказів. У випадку виклику свідка за ініціативою суду заява свідка може бути подана в інший розумний строк, встановлений судом.</p>
<p>Стаття 91. Виклик свідка</p> <p>1. Виклик свідка здійснюється за заявою учасника справи.</p> <p>2. У заяві про виклик свідка зазначаються його ім'я, місце проживання (перебування) або місце роботи, обставини, які він може підтвердити.</p> <p>3. Заява про виклик свідка має бути подана до або під час підготовчого судового засідання, а якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження, - до початку першого судового засідання у справі.</p> <p>4. В ухвалі про відкриття провадження у справі або в іншій ухвалі, якою суд вирішує питання про виклик свідка, суд попереджає свідка про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве показання чи відмову від давання показань на вимогу суду.</p>	<p>Стаття 91. Виклик свідка</p> <p>1. Свідок викликається судом для допиту за клопотанням учасника справи незалежно від подання ним заяви свідка. Свідок викликається судом за ініціативою суду у разі, якщо обставини, викладені свідком у заяві, суперечать іншим доказам або викликають у суду сумнів щодо їх змісту, достовірності чи повноти.</p> <p>2. У клопотанні про виклик свідка, що не подав заяву свідка, зазначаються його ім'я, місце проживання (перебування) або місце роботи, обставини, які він може підтвердити.</p> <p>3. Клопотання про виклик свідка, що не подав заяву свідка, має бути подане до або під час підготовчого судового засідання, а якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження, - до початку першого судового засідання у справі.</p> <p>3. Суд має право зобов'язати учасника справи, який подав заяву свідка або, якщо свідок не подав заяву, який перебуває чи за відомими суду обставинами справи мав би перебувати зі свідком у трудових, службових, договірних відносинах тощо, забезпечити явку свідка до суду або його участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції. Якщо свідок без поважних причин не з'явився в судові засідання або не</p>

	<p>взяв участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції, суд не бере до уваги його показання або, залежно від того, на чию користь мав би свідчити свідок, суд може визнати обставину, для з'ясування якої викликався свідок, або відмовити у її визнанні.</p> <p>4. В ухвалі про відкриття провадження у справі або в іншій ухвалі, якою суд вирішує питання про виклик свідка, суд попереджає свідка про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве показання чи відмову від давання показань на вимогу суду.</p>
--	--

3. Уніфікація та покращення правил щодо опитування учасників справи у ЦПК та ГПК

Постановка проблеми:

В обох процесуальних кодексах – ЦПК та ГПК наявна спеціальна норма, яка визначає порядок письмового **опитування учасників справи** як свідків.

Частини 1 ст. 93 ЦПК України та ст. 90 ГПК України встановлюють подібне регулювання і надають право усім учасникам справи поставити в першій заяві по суті справи запитання іншому учаснику (що відповідає і назві самих норм щодо опитування саме учасників справи, а не лише одного учасника).

У той же час, частини 2 зазначених норм кодексів відрізняються і в ЦПК України встановлено певне обмеження – частина друга статті 93 ЦПК передбачає можливість поставити питання іншим учасникам справи **лише для позивача**.

Пропозиція законодавчих змін:

Дозволити ставити питання з дозволу головуючого не лише в першій заяві по суті справи. Уніфікувати абзац перший частини другої ст. 93 ЦПК з абзацем першим частини другої статті 90 ГПК. Дозволити суду робити негативні висновки з ненадання відповідей на поставлені питання.

Господарський процесуальний кодекс:

Поточна редакція	Пропоновані зміни
<p>Стаття 90. Письмове опитування учасників справи як свідків</p> <p>1. Учасник справи має право поставити в першій заяві по суті справи, що ним подається до суду, не більше десяти запитань іншому учаснику справи про обставини, що мають значення для справи.</p>	<p>Стаття 90. Письмове опитування учасників справи як свідків</p> <p>1. Учасник справи має право поставити в першій заяві по суті справи, а з дозволу головуючого – і в іншій заяві по суті справи, що ним подається до суду, всього не більше десяти запитань іншому учаснику справи про обставини, що мають значення для справи.</p>

<p>2. Учасник справи, якому поставлено питання іншим учасником справи, зобов'язаний надати вичерпну відповідь окремо на кожне питання по суті.</p> <p>3. Відповіді на запитання подаються до суду учасником справи - фізичною особою, керівником або іншою посадовою особою юридичної особи у формі заяви свідка не пізніше як за п'ять днів до підготовчого засідання, а у справі, що розглядається в порядку спрощеного провадження, - до першого судового засідання. Копія такої заяви свідка у той самий строк надсилається учаснику справи, який поставив письмові запитання.</p> <p>4. У заяві свідка зазначаються ім'я (прізвище, ім'я та по батькові), місце проживання (перебування) та місце роботи свідка, поштовий індекс, реєстраційний номер облікової картки платника податків свідка за його наявності або номер і серія паспорта, номери засобів зв'язку та адреси електронної пошти (за наявності), відповіді на питання щодо обставин справи, про які відомо свідку, джерела обізнаності свідка щодо цих обставин, а також підтвердження свідка про обізнаність із змістом закону щодо кримінальної відповідальності за надання неправдивих показань.</p> <p>5. Якщо поставлене запитання пов'язане з наданням відповідних доказів, що підтверджують відповідні обставини, учасник справи разом з наданням заяви свідка надає копії відповідних письмових чи електронних доказів.</p> <p>6. Учасник справи має право відмовитися від надання відповіді на поставлені запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) з підстав, визначених статтями 70, 71 цього Кодексу; 2) якщо поставлене запитання не стосується обставин, що мають значення для справи; 3) якщо учасником справи поставлено більше десяти запитань. <p>7. За наявності підстав для відмови від відповіді учасник справи повинен повідомити про відмову іншого учасника та суд у строк для надання відповіді на запитання. Суд за клопотанням іншого</p>	<p>2. Учасник справи, якому поставлено питання іншим учасником справи, зобов'язаний надати вичерпну відповідь окремо на кожне питання по суті.</p> <p>На запитання до учасника справи, який є юридичною особою, відповіді надає її керівник або інша посадова особа за його дорученням.</p> <p>3. Відповіді на запитання подаються до суду учасником справи - фізичною особою, керівником або іншою посадовою особою юридичної особи у формі заяви свідка не пізніше як за п'ять днів до підготовчого засідання, а у справі, що розглядається в порядку спрощеного провадження, - до першого судового засідання. Копія такої заяви свідка у той самий строк надсилається учаснику справи, який поставив письмові запитання.</p> <p>4. У заяві свідка зазначаються ім'я (прізвище, ім'я та по батькові), місце проживання (перебування) та місце роботи свідка, поштовий індекс, реєстраційний номер облікової картки платника податків свідка за його наявності або номер і серія паспорта, номери засобів зв'язку та адреси електронної пошти (за наявності), відповіді на питання щодо обставин справи, про які відомо свідку, джерела обізнаності свідка щодо цих обставин, а також підтвердження свідка про обізнаність із змістом закону щодо кримінальної відповідальності за надання неправдивих показань.</p> <p>5. Якщо поставлене запитання пов'язане з наданням відповідних доказів, що підтверджують відповідні обставини, учасник справи разом з наданням заяви свідка надає копії відповідних письмових чи електронних доказів.</p> <p>6. Учасник справи має право відмовитися від надання відповіді на поставлені запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) з підстав, визначених статтями 70, 71 цього Кодексу; 2) якщо поставлене запитання не стосується обставин, що мають значення для справи; 3) якщо учасником справи поставлено більше десяти запитань.
---	--

<p>учасника справи може визнати підстави для відмови відсутніми та зобов'язати учасника справи надати відповідь.</p>	<p>7. За наявності підстав для відмови від відповіді учасник справи повинен повідомити про відмову іншого учасника та суд у строк для надання відповіді на запитання. Суд за клопотанням іншого учасника справи може визнати підстави для відмови відсутніми та зобов'язати учасника справи надати відповідь.</p> <p>8. У разі ненадання відповіді учасником справи на поставлені іншим учасником справи питання за відсутності підстав, передбачених частиною шостою цієї статті, суд, може визнати обставину, для з'ясування якої ставилися відповідні питання, або відмовити у її визнанні.</p>
--	---

Цивільний процесуальний кодекс:

Поточна редакція	Пропоновані зміни
<p>Стаття 93. Письмове опитування учасників справи як свідків</p> <p>1. Учасник справи має право поставити в першій заяві по суті справи, що ним подається до суду, не більше десяти запитань іншому учаснику справи про обставини, що мають значення для справи.</p> <p>2. Учасник справи, якому поставлено питання позивачем, зобов'язаний надати вичерпну відповідь окремо на кожне питання по суті. На запитання до учасника справи, який є юридичною особою, відповіді надає її керівник або інша посадова особа за його дорученням.</p> <p>3. Відповіді на запитання подаються до суду учасником справи - фізичною особою, керівником або іншою посадовою особою юридичної особи у формі заяви свідка не пізніше як за п'ять днів до підготовчого засідання, а у справі, що розглядається в порядку спрощеного провадження, - до першого судового засідання. Копія такої заяви свідка у той самий строк надсилається учаснику справи, який поставив письмові запитання.</p> <p>4. У заяві свідка зазначаються ім'я (прізвище, ім'я та по батькові), місце</p>	<p>Стаття 93. Письмове опитування учасників справи як свідків</p> <p>1. Учасник справи має право поставити в першій заяві по суті справи, а з дозволу головуючого – і в іншій заяві по суті справи, що ним подається до суду, всього не більше десяти запитань іншому учаснику справи про обставини, що мають значення для справи.</p> <p>2. Учасник справи, якому поставлено питання ~~незивачем~~ іншим учасником справи, зобов'язаний надати вичерпну відповідь окремо на кожне питання по суті. На запитання до учасника справи, який є юридичною особою, відповіді надає її керівник або інша посадова особа за його дорученням.</p> <p>3. Відповіді на запитання подаються до суду учасником справи - фізичною особою, керівником або іншою посадовою особою юридичної особи у формі заяви свідка не пізніше як за п'ять днів до підготовчого засідання, а у справі, що розглядається в порядку спрощеного провадження, - до першого судового засідання. Копія такої заяви свідка у той самий строк надсилається учаснику справи, який поставив письмові запитання.</p>

проживання (перебування) та місце роботи свідка, поштовий індекс, реєстраційний номер облікової картки платника податків свідка за його наявності або номер і серія паспорта, номери засобів зв'язку та адреси електронної пошти (за наявності), відповіді на питання щодо обставин справи, про які відомо свідку, джерела обізнаності свідка щодо цих обставин, а також підтвердження свідка про обізнаність із змістом закону щодо кримінальної відповідальності за надання неправдивих показань.

5. Якщо поставлене запитання пов'язане з наданням відповідних доказів, що підтверджують відповідні обставини, учасник справи разом з наданням заяви свідка надає копії відповідних письмових чи електронних доказів.

6. Учасник справи має право відмовитися від надання відповіді на поставлені запитання:

- 1) з підстав, визначених [статтями 70, 71](#) цього Кодексу;
- 2) якщо поставлене запитання не стосується обставин, що мають значення для справи;
- 3) якщо учасником справи поставлено більше десяти запитань.

7. За наявності підстав для відмови від відповіді учасник справи повинен повідомити про відмову іншого учасника та суд у строк для надання відповіді на запитання. Суд за клопотанням іншого учасника справи може визнати підстави для відмови відсутніми та зобов'язати учасника справи надати відповідь.

4. У заяві свідка зазначаються ім'я (прізвище, ім'я та по батькові), місце проживання (перебування) та місце роботи свідка, поштовий індекс, реєстраційний номер облікової картки платника податків свідка за його наявності або номер і серія паспорта, номери засобів зв'язку та адреси електронної пошти (за наявності), відповіді на питання щодо обставин справи, про які відомо свідку, джерела обізнаності свідка щодо цих обставин, а також підтвердження свідка про обізнаність із змістом закону щодо кримінальної відповідальності за надання неправдивих показань.

5. Якщо поставлене запитання пов'язане з наданням відповідних доказів, що підтверджують відповідні обставини, учасник справи разом з наданням заяви свідка надає копії відповідних письмових чи електронних доказів.

6. Учасник справи має право відмовитися від надання відповіді на поставлені запитання:

- 1) з підстав, визначених [статтями 70, 71](#) цього Кодексу;
- 2) якщо поставлене запитання не стосується обставин, що мають значення для справи;
- 3) якщо учасником справи поставлено більше десяти запитань.

7. За наявності підстав для відмови від відповіді учасник справи повинен повідомити про відмову іншого учасника та суд у строк для надання відповіді на запитання. Суд за клопотанням іншого учасника справи може визнати підстави для відмови відсутніми та зобов'язати учасника справи надати відповідь.

8. У разі ненадання відповіді учасником справи на поставлені іншим учасником справи питання за відсутності підстав, передбачених частиною шостою цієї статті, суд, може визнати обставину, для з'ясування якої ставилися відповідні питання, або відмовити у її визнанні.